Skubała-Tokarska, Zofia

Sprawozdanie z działalności Komitetu Historii Nauki i Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN za rok 1959

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 5/2, 320-334

1960

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI KOMITETU HISTORII NAUKI I ZAKŁADU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN ZA ROK 1959

Na pierwszy plan prac badawczych Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN w roku 1959 wysuwają się prace nad dwutomowym syntetycznym opracowaniem dziejów nauki polskiej oraz nad problematyką związaną z 600-leciem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ustalenie tych kierunków badawczych wraz ze zmianą form organizacyjnych Zakładu dokonało się w roku 1958.

Ogólnie rzecz biorąc już wszystkie uprzednio podjęte prace Zakładu wiążą się z syntetycznym opracowaniem: *Zarys dziejów nauki polskiej*, jednakże szeroki zakres podjętego zadania powodował, iż w roku sprawozdawczym zaistniała potrzeba poważnego rozszerzenia wachlarza prac badawczych naszej placówki. Dzięki życzliwemu ustosunkowaniu się i pomocy materialnej Komitetu Przygotowawczego Obchodu Tysiąclecia Państwa Polskiego można było uaktywnić prace nad *Zarysem*. Po dokonaniu podziału chronologicznego *Zarysu* powołano redaktorów odpowiednich rozdziałów: okres I — do końca wieku XV — redaktor prof. A. Birkenmajer; okres II — wiek XVI — redaktor prof. P. Rybicki; okres III — lata 1600—1750 — redaktor prof. H. Barycz; okres IV — lata 1750—1795 — redaktor prof. K. Opałek; okres V — lata 1795—1863 — redaktor doc. J. Michalski; okres VI — lata 1863—1914 — redaktor prof. H. Serejski; okres VII — lata 1914—1945 — redaktor prof. B. Suchodolski. Na redaktora naczelnego *Zarysu* powołano prof. B. Suchodolskiego.

Niektóre z tych okresów są lepiej opracowane i redaktorzy, jak np. prof. Barycz, mogli już przystąpić do przygotowywania syntetycznego ujęcia. Dla innych okresów konieczne jest przeprowadzenie wstępnych studiów i częściowych ujęć. Poszczególni redaktorzy, po ustaleniu obecnego stanu badań w danych okresach porozumieli się więc ze specjalistami różnych gałęzi nauki, spośród których część przystąpiła już do pracy, a niektórzy nawet nadesłali ukończone partie prac. Główny nacisk położono przede wszystkim na te okresy, które pod względem istniejących opracowań były szczególnie zaniedbane np. wiek XIX i okres międzywojenny. W szeregu dyscyplin braki są tego rodzaju, iż trzeba było podjąć szczegółowe badania niektórych zagadnień. Podjęto więc tego rodzaju prace jak: *Ośrodki życia naukowego w Polsce w latach 1795—1860* (doc. J. Michalski i prof. J. Hulewicz), *Warunki rozwoju nauki w trzech zaborach w latach 1860—1918* (prof. J. Hulewicz), *Ludzie nauki, ich pochodzenie i typy społeczne w XIX i początkach XX w.* (prof. J. Szczepański), *Ewolucjonizm w polskich naukach społecznych* (doc. J. Lutyński), *Zmiany w warunkach rozwoju nauki związane z wskrzeszeniem państwa polskiego* (mgr Z. Skubała), *Materiały do działalności regionalnych towarzystw naukowych* (mgr A. Halpernowa). Podjęto również niektóre prace syntetyczne doty-

czące historii pewnych dyscyplin, np.: *Historia filologii klasycznej w Polsce* (prof. W. Madyda), *Historia zoologii w Polsce do roku 1860* (doc. Z. Fedorowicz), *Historia zoologii w Polsce od 1860 do 1918* (prof. G. Brzęk), *Historia zoologii w Polsce w okresie międzywojennym* (prof. T. Jaczewski), *Historia medycyny w XVI i XVII w.* (doc. St. Szpilczyński), *Historia socjologii w Polsce do roku 1918* (doc. A. Kłoskowska), *Historia socjologii w Polsce w okresie międzywojennym* (mgr W. Kryszewski), *Historia polskiej myśli ekonomicznej* (prof. E. Lipiński), *Zarys historii historiografii polskiej w latach 1795—1918* (prof. M. Serejski), *Zarys historii czasopiśmiennictwa polskiego w XIX wieku* (prof. H. Więckowska), *Historia rozwoju techniki w Polsce w okresie 1450—1764* (mgr T. Nowak), *Historia mechaniki ogólnej i stosowanej* (prof. H. Buzun).

Prace związane z 600-leciem Uniwersytetu Jagiellońskiego toczą się w różnych placówkach. Niewątpliwie jednak Zakład Historii Nauki i Techniki PAN jest drugim, poza samym Uniwersytetem, ośrodkiem, gdzie tematyka związana z dziejami tej uczelni jest najszerzej opracowywana. Z tego też tytułu kierownik Zakładu prof. B. Suchodolski wszedł do Komitetu Organizacyjnego Uroczystości Jubileuszowych UJ jako delegat Prezydium PAN a do Komitetu Wydawniczego tegoż Jubileuszu należą prof. B. Skarżyński i prof. B. Suchodolski.

Prace z tego zakresu koncentrują się przede wszystkim w zespołach historii nauki okresu Odrodzenia i Oświecenia, gdzie m. in. opracowuje się następujące tematy: *Historia Uniwersytetu w dobie walki z jezuitami* (prof. H. Barycz), *Biblioteki profesorów Uniwersytetu Krakowskiego w XV wieku* (mgr W. Szelińska), *Studia nad bibliotekami naukowymi Polski w dobie Odrodzenia* (mgr L. Hajdukiewicz), *Uniwersytet Jagielloński w okresie drugiej reformy Kołłątaja* (mgr R. Dutkowa), *Feliks Łojko* (dr H. Madurowicz), *Działalność naukowa Józefa Markowskiego* (mgr M. Keller-Sarnecka).

Z historią Uniwersytetu Jagiellońskiego wiążą się również niektóre artykuły opracowane do specjalnego numeru „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki" wydawanego, w języku niemieckim, z okazji 500-lecia Uniwersytetu w Bazylei, a obejmującego materiały dotyczące stosunków naukowych polsko-szwajcarskich. W numerze tym ukażą się następujące prace: I. Zarębski — *Naukowe pokłosie pobytu profesorów Akademii Krakowskiej na soborze bazylejskim, w świetle wyników wstępnych badań;* H. Barycz — *Początki związków naukowych Polski z Bazylejskim Uniwersytetem;* L. Hajdukiewicz — *W kręgu książki Erasma z Rotterdamu. Z dziejów stosunków bibliofilskich między Polską a Bazyleą w XV w.;* W. Voisé — *Prace polskich uczonych w oficynach bazylejskich epoki Renesansu;* K. Głombiowski — *O poczytności Erazma z Rotterdamu na Śląsku w dobie Odrodzenia;* M. Sipayłło — *Stosunki Leszczyńskich z Uniwersytetem w Bazylei;* St. Sokół — *Polscy lekarze w Bazylei w XVI—XVII wieku;* J. Hulewicz — *Studia Polaków w Uniwersytecie Bazylejskim w latach 1880—1918;* A. Vetulani — *Nauka i nauczanie w polskich obozach internowania na terenie Szwajcarii (1940—1945).*

W roku sprawozdawczym struktura organizacyjna Zakładu pozostała bez zmian. W ramach Działu I, zajmującego się ogólnymi problemami dziejów nauki, prace toczyły się w trzech zespołach.

Zespół do badań ogólnych problemów socjologii nauki i metodologii nauki oraz historii nauk społecznych, pod kierownictwem prof. P. Rybickiego, koncentrował się na następującej tematyce:

1. *Problemy z pogranicza socjologii nauki i historii nauki* (prof. J. Rybicki). Dotychczasowe wyniki dotyczą ustalenia typowej problematyki historyczno-naukowej z socjologicznego punktu widzenia. Zostały one ujęte w referacie *O stanowisku socjologicznym w ogólnej historii nauki*, wygłoszonym w kwietniu na posiedzeniu Komitetu Historii Nauki. Przewiduje się kontynuację tej pracy, potrzebnej dla zapoznania z problematyką socjologii wiedzy historyków nauki i dostosowania tej problematyki do celów i możliwości badawczych w zakresie historii nauki.

2. Podjęto opracowanie tematu: *Problemy socjologii wiedzy w socjologii francuskiej ze szczególnym uwzględnieniem szkoły Durkheima* (mgr M. Władyczanka). Przewiduje się podjęcie w przyszłości analogicznych innych tematów, ważnych dla krytycznego przedstawienia dotychczasowego stanu socjologii wiedzy i socjologii nauki oraz znaczenia poszczególnych kierunków dla problematyki socjologicznej w badaniach historyczno-naukowych.

3. *Studia nad arystotelizmem w naukach społecznych.* Część poświęcona analizie teoretycznej i metodologicznej zawartości *Polityki* Arystotelesa opracowuje prof. P. Rybicki. *Nad badaniami XV-wiecznej polskiej myśli naukowej* (zwłaszcza myśli społecznej) pracował dr P. Czartoryski. Autor na podstawie badania zasobu rękopiśmiennego Biblioteki Jagiellońskiej uzyskał już ciekawe wyniki.

4. Nad *renesansowymi źródłami współczesnej myśli społecznej* pracuje doc. W. Voisé, który od maja 1959 r. dla uzupełniania potrzebnych materiałów przebywa we Francji.

5. *Słownik historyczny pojęć społecznych* (prof. P. Rybicki). Praca nad tym tematem posuwała się dotychczas dość wolno w związku z brakiem odpowiedniego zespołu i koniecznością uprzedniego posunięcia badań nad arystotelizmem jako kierunkiem, który miał podstawowe znaczenie dla kształtowania się pojęć społecznych w okresie Odrodzenia. W ostatnim roku, poza materiałami porównawczymi, zebrano i objaśniono dalszy materiał dotyczący Petrycego i jego źródeł ze szczególnym uwzględnieniem angielskiego arystotelika Casusa.

6. *Poglądy na naukę i klasyfikacja nauk w Polsce w latach 1863—1918* (mgr J. Skarbek). Praca, tematycznie ważna dla przedstawienia rozwoju myśli naukowej w Polsce po 1863 r., jest w stadium zbierania i wstępnej analizy materiału.

7. Podjęta poza planem praca o *początkach myśli socjologicznej w Polsce w okresie pozytywizmu* (dr Z. Bezwiński), podobnie jak praca poprzednia, dotyczy nie dość dotąd przebadanego odcinka w rozwoju naszej nauki i jej wyniki będą użyteczne dla projektowanego zarysu dziejów nauki polskiej.

Poza Zespołem opracowano w roku 1959 dwie prace związane z ogólnymi zagadnieniami historii nauki: *Historia nauki i zagadnienie jedności i wielorakości myślenia naukowego* (prof. B. Suchodolski) oraz wstępne opracowanie *Zagadnienia periodyzacji historii nauki i techniki* (prof. E. Olszewski).

Plan badań Zespołu historii nauki w okresie Odrodzenia, pracującego pod kierownictwem prof. H. Barycza, uległ w ciągu roku sprawozdawczego pew-

nym zmianom, a to na skutek: powstania możliwości przeprowadzenia badań naukowych w zbiorach archiwalnych szwajcarskich przez prof. H. Barycza, uzyskanych dzięki trzymiesięcznemu stypendium z Fundacji Forda; przygotowywania przez Komitet Historii Nauki publikacji na temat kontaktów naukowych polsko-szwajcarskich dla uczczenia 500-nej rocznicy założenia Uniwersytetu w Bazylei i w związku z tym podjęcia przez prof. H. Barycza i mgra L. Hajdukiewicza opracowania pewnych tematów dla tej publikacji; konieczności podjęcia opracowania niektórych tematów z historii nauki polskiej w XVII w. dla *Zarysu dziejów nauki polskiej*.

W roku sprawozdawczym prowadzono więc w Zespole (poza wymienionymi już poprzednio) następujące prace:

1. *Współpraca naukowa polsko-szwajcarska w w. XVI* (prof. H. Barycz i mgr L. Hajdukiewicz). Przeprowadzone przez prof. Barycza w czasie trzymiesięcznego pobytu w Szwajcarii studia w tamtejszych zbiorach (Zurych, S. Gallen, Bazylea, Berno i Fryburg) pozwoliły na zgromadzenie dużego materiału archiwalnego dla podjętej monografii.

2. *Diariusze polskich uczonych w XVI i XVII w.* — matematycy i lekarze — (mgr L. Hajdukiewicz). Autor opracował materiały z ważnego diariusza M. Biema z lat 1518 do 1527.

3. *Grzegorz Knapius, wybitny językoznawca polski w. XVII i jego rola w rozwoju nauki polskiej w XVII w.* (dr Fr. Bielak). Temat znajduje się w ostatecznym stadium redakcji i konstrukcji.

Do pracy mgr W. Szelińskiej *O bibliotekach profesorów Uniwersytetu Krakowskiego w XV w.* należy dodać wyjaśnienie, iż wypłynęła konieczność rozszerzenia poszukiwań źródłowych na początek w. XVI z uwagi na niektóre wybitne postacie (jak M. Biem), których życie przekroczyło wiek XV i objęło pierwsze dziesiątki lat w. XVI. Praca objęła jak dotąd 32 biblioteki. Autorka opracowuje równocześnie zebrany materiał. Podnieść należy poszukiwania uzupełniające autorki w zbiorach wrocławskich, poznańskich, gnieźnieńskich i kórnickich. Wykończenie pracy należy przewidywać na rok 1961.

W roku sprawozdawczym Zespół odbył 3 posiedzenia robocze, na których wygłoszono następujące referaty: *Związki naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego ze Szwajcarią na przełomie XV—XVI wieku* (prof. H. Barycz), *Rozwój myśli lekarskiej w Europie w epoce Renesansu* (doc. St. Szpilczyński), *Polityka Arystotelesa na Uniwersytecie Jagiellońskim w XV wieku na tle problematyki badań nad tym okresem w Polsce* (dr P. Czartoryski).

W Zespole historii nauki w okresie Oświecenia wyniki badań prowadzonych w roku sprawozdawczym pod kierownictwem prof. K. Opałka posuwają naprzód naszą wiedzę o organizacji nauki i dziejach instytucji naukowych w Polsce okresu Oświecenia, jak również o czołowych postaciach uczonych tych czasów. W szczególności wnoszą one wiele, jako podstawa do opracowania odpowiedniej części *Zarysu dziejów nauki polskiej* — a zwłaszcza gdy chodzi o ogólne problemy historii nauki polskiego Oświecenia, oraz zagadnienia rozwoju nauk humanistyczno-społecznych w tym okresie. Szereg prac wiąże się tematycznie z dziejami Uniwersytetu Jagiellońskiego, stanowiąc wkład do przygotowań naukowych jubileuszu tej uczelni. Wśród prac ukończonych w ramach Zespołu znajdują się: *Dzieje Szkoły Rycerskiej i jej rola w rozwoju kultury naukowej* (doc. K. Mrozowska-Hulewiczowa), *Teki Naru-*

szewicza (mgr St. Grzybowski), *Józef Sołtykowicz* (dr M. Francic), *Korespondencja J. J. Załuskiego* (mgr B. Kupść i mgr K. Muszyńska), *Niezrealizowane plany naukowe S. B. Lindego* (doc. J. Michalski).

Niektóre prace podjęte przez Zespół zostały przesunięte na rok 1960 z powodu konieczności rozszerzenia ich w oparciu o nowe materiały źródłowe (mgr R. Dutkowa i doc. M. Chamcówna) bądź na skutek wyjazdu autorów na dłuższe staże za granicę (dr H. Madurowicz).

W 1959 r. Zespół odbył 5 posiedzeń roboczych, na których wygłoszono 7 referatów: *Niezrealizowane plany S. B. Lindego* (doc. J. Michalski), *J. U. Niemcewicz jako historyk Tadeusza Kościuszki* (doc. J. Dihm), *Uniwersytet Jagielloński w okresie II reformy H. Kołłątaja* (mgr R. Dutkowa), *Udział Sebastiana Girtlera w życiu wewnętrznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1796—1831* (doc. Kamilla Mrozowska), *Balony w Polsce XVIII wieku* (dr I. Stasiewicz, mgr inż. Orłowski), *Rola fizjokratyzmu w rozwoju kultury naukowej w Polsce okresu Oświecenia* (prof. Kazimierz Opałek), *Korespondencja Załuskich — przygotowanie wydawnictwa* (mgr B. Kupść, mgr K. Muszyńska).

Działalność badawcza w roku sprawozdawczym Działu II, historii nauk biologicznych i medycznych pod kierownictwem prof. B. Skarżyńskiego była najbardziej aktywna w zakresie historii medycyny i historii nauk rolniczych. Sprawami historii medycyny zajmował się zespół pracowników, za który odpowiedzialny był prof. T. Bilikiewicz z Gdańska. Pokaźna część prac tego zespołu dotyczyła poszukiwań archiwalnych związanych z historią medycyny i służby zdrowia w Gdańsku i we Wrocławiu. W Gdańsku zajmowała się tą sprawą mgr K. Bilikiewiczowa, co znalazło wyraz w poważnej i wartościowej pracy przedstawionej na posiedzeniu Zespołu historyków medycyny w ubiegłym roku. Praca ta po odpowiednim retuszu i uzupełnieniu właściwymi dokumentami będzie ukończona w 1960 r. Wyniki badań archiwalnych wrocławskich, kierowanych przez doc. St. Szpilczyńskiego, są częściowo ujęte w formie odpowiedniej rejestracji, częściowo wykorzystane w ukończonych już pracach doc. Szpilczyńskiego o Joachimie Olhafiusie i o dziele *Antipocras* Mikołaja z Polski, a w pełni będą wykorzystane w znajdującej się na ukończeniu dużej monografii o medycynie śląskiej w dobie Odrodzenia i o książce medycznej na dworze Piastów w Brzegu. Wielkim osiągnięciem dokonanym dzięki pomocy naszego Zakładu, jest ukończenie dużej monografii doc. Sokoła pt. *Medycyna gdańska w dobie Odrodzenia*. Poza tym doc. Sokół kończy pierwsze monograficzne ujęcie postaci znakomitego chirurga polskiego L. Rydygiera. W ramach prac Zespołu prof. Bilikiewicz ukończył rozdział omawiający Macieja z Miechowa jako lekarza w zbiorowej monografii poświęconej temu uczonemu.

Poza tym w ramach zespołu ukończona została praca lek. M. Łyskanowskiego pt. *Polonica w Miscellanea Curiosorum*, a doc. Szpilczyński ukończył obszerną pracę o szpitalach dawnego Krakowa.

Do pewnego stopnia poza ramami działalności Zespołu, zajmującego się głównie medycyną polską w czasach przedrozbiorowych, wykonane były w Krakowie pod kierunkiem prof. B. Skarżyńskiego dwie prace z zakresu historii medycyny. Jedna — lek. M. Kusia — *O początku stosowania narkozy chirurgicznej w Polsce* została już ukończona, ale wymaga poważniejszego retuszu przed oddaniem do druku, druga — lek. M. Skulimowskiego — *O re-*

cepcji patologii komórkowej w Polsce — jest już daleko posunięta i będzie gotowa w połowie 1960 r.

Wszystkie prace związane z historią nauk rolniczych były inspirowane i koordynowane przez Kierownika Zespołu historii nauk rolniczych prof. J. Fiericha, który utrzymując ścisły kontakt z poszczególnymi badaczami doprowadził do całkowitego wykończenia dwóch poważnych publikacji: *Włodzimierz Adolf Wolniewicz* dr A. Głowackiej i *Dzieje piśmiennictwa leśnego w Polsce do roku 1939*, prof. dr A. Żabko-Potopowicza. Poza tym ukończone zostały i znajdują się w rękach recenzentów względnie już po recenzji 4 prace: *Michał Oczapowski*, prof. W. Staniewicza, *Dzieje Studium Rolniczego w Wilnie* prof. W. Staniewicza, *Instytut Puławski 1869—1914* doc. M. Strzemskiego i *Franciszek Piekarski, życie i dzieła* doc. J. Bieniarzówny.

Duża monografia o historii szkoły rolniczej w Dublanach pod Lwowem przygotowywana przez mgr St. Brzozowskiego i mgr L. Świejkowskiego jest już posunięta bardzo daleko, a jej całkowite ukończenie wymaga jeszcze przebadania materiałów znajdujących się w archiwach we Lwowie.

Poza tym należy zwrócić uwagę na to, że podjęto staranie o stworzenie w Krakowie małej pracowni badawczej poświęconej dziejom nauk rolniczych. Zalążkiem tej pracowni jest część księgozbioru, pochodzącego z XVIII i XIX wieku, z Technikum Rolniczego w Czernichowie, który uzyskano dla Zakładu po usilnych staraniach i przezwyciężeniu licznych trudności.

Prace Zespołu historii zoologii, pozostającego pod kierunkiem prof. T. Jaczewskiego, skupiały się głównie dokoła porządkowania, powiększania i rejestracji bogatych zbiorów Ośrodka Dokumentacji Instytutu Zoologii PAN. Drobnym wyrazem tej systematycznej pracy jest kilka niewielkich artykułów o charakterze popularyzacyjnym, ogłaszanych w prasie przez mgr K. Kowalską oraz rozpoczęto obszerne opracowanie notatek z podróży znakomitego zoologa z połowy ubiegłego stulecia A. Wagi, przygotowywane przez zespół pozostający pod kierunkiem K. Kowalskiej. Poza tym w pełnym toku opracowania znajdują się monografie K. Kowalskiej o Ludwiku Młokosiewiczu oraz dr Z. Fedorowicza i prof. Z. Kaweckiego o znakomitym zoologu krakowskim Maksymilianie Siła-Nowickim. Ponadto dr Z. Fedorowicz ukończył pracę o myśli ewolucyjnej wśród uczonych w Uniwersytecie Wileńskim, zgłoszoną na Kongres Darwinowski, a prof. G. Brzęk ukończył dużą monografię o Benedykcie Dybowskim, znajdującą się obecnie w stadium przygotowania do druku.

Mimo wielkich wysiłków nie udało się zmobilizować prac z zakresu historii botaniki w Polsce. Ładnie zapowiadająca się praca prof. H. Bukowieckiego o farmakopei kościuszkowskiej, rozpoczęta jeszcze w roku 1958, dotychczas pozostała nieukończona. Niedostateczne uwzględnienie problematyki historyczno-botanicznej stanowi poważną lukę w całokształcie prac Działu historii nauk biologiczno-medycznych.

Rok Darwinowski wyzwolił opracowanie pewnych zagadnień związanych z tą rocznicą. Doc. J. Fidelus ukończył obszerną, źródłową pracę *Zaczątki Darwinizmu w Galicji*, która w najbliższym czasie będzie gotowa do druku. Pracownik Zakładu dr L. Szyfman, podjął zagadnienie wpływu Lamarcka na polską myśl biologiczną. Zgromadził w tym zakresie poważny materiał i pracę

będzie kontynuował, rozszerzając ją zresztą na całość twórczości naukowej Lamarcka.

W roku sprawozdawczym Dział Historii Nauk Biologiczno-Medycznych rozpoczął przygotowanie materiałów do mającej być opracowaną w najbliższej przyszłości monograficznej historii nauki polskiej. Szereg specjalistów podjął się opracowania pewnych epok z dziejów poszczególnych dyscyplin biologicznych w Polsce. Niestety mimo usilnych starań nie zdołano zapewnić sobie autorów przygotowujących wszystkie potrzebne odcinki dziejów dyscyplin biologicznych. Należy jednak sądzić, że trudności w związku z tym nasuwające się będą pokonane w najbliższej przyszłości.

Nadmienić należy, że w ramach Działu Historii Nauk Biologiczno-Medycznych pozostawały prace Ośrodka Dokumentacji naszego Zakładu, związane z gromadzeniem biogramów do podręcznego słownika biograficznego polskich biologów.

W związku z uroczystościami związanymi z 100 rocznicą pierwszego wydania dzieła Karola Darwina *O powstawaniu gatunków* Komitet Historii Nauki przekazał nagrodę im. Zygmunta Modzelewskiego do wykorzystania Komitetowi Obchodu Rocznic Darwinowskich przy Prezydium PAN. Nagroda ta została przyznana 6 osobom, za zebranie i opracowanie podstawowych materiałów do dziejów recepcji darwinizmu w II połowie XIX w. na terenie ówczesnego Królestwa Polskiego [1].

*

Również i Dział III Zakładu pod Kierownictwem prof. A. Birkenmajera ustalił swój plan prac badawczych pod kątem widzenia przyszłej syntezy dziejów nauki polskiej.

W dziedzinie historii matematyki (mimo iż nie udało się zorganizować zespołu historii matematyki) prowadzone były prace nad syntetycznym zarysem dziejów matematyki w Polsce od lat najdawniejszych do roku 1918 (dr J. Dianni, zast. prof. St. Dobrzycki i mgr A. Wachułka).

W Zespole historii astronomii w ramach syntetycznego opracowania dziejów astronomii polskiej ukończono prace: *Pierwsze lata organizacji obserwatoriów w Polsce niepodległej w latach 1918—1923* (prof. E. Rybka), *Astronomia poza ośrodkami uniwersyteckimi w latach 1869—1918* (mgr J. Dobrzycki), zaś na ukończeniu są *Dzieje astronomii polskiej od połowy XVIII do połowy XIX wieku* (prof. W. Dziewulski) *oraz Dzieje Obserwatorium Krakowskiego w latach 1918—1939* (doc. K. Kordylewski).

W Zespole historii fizyki kontynuowano pracę nad *polskimi podręcznikami fizyki w wieku XVIII i XIX* (doc. T. Piech, mgr Z. Siemińska), sporządzając bibliografię do połowy XIX wieku. Przy opracowywaniu materiałów pozostałych po Z. Wróblewskim (doc. T. Piech i inż. S. Fabiani) natknięto się na bogatą korespondencję dotyczącą sporu między Jaminem a Wróblewskim odnośnie zakwestionowania przez Jamina pierwszeństwa skroplenia powietrza. Na podstawie tych materiałów opracowano źródłowo ten fragment dziejów fizyki w Polsce. Nad stanem fizyki polskiej w XVIII wieku na tle fizyki europejskiej pracował doc. A. Teske.

[1] Porównaj sprawozdanie w niniejszym numerze Kwartalnika, s. 307.

W Zespole historii chemii, pod kierownictwem prof. W. Hubickiego, przygotowano część pracy tyczącej chemii organicznej w Polsce w latach 1900—1950 (prof. E. Trepka), przebadano osiągnięcia w zakresie chemii organicznej ośrodka Krakowskiego w latach 1850—1900 (mgr B. Rausch). W zakresie historii chemii nieorganicznej w Polsce w latach 1850—1950 ukończono pracę *Niekriogeniczna działalność naukowa Karola Olszewskiego* (doc. Z. Wojtaszek).

Materiały do dziejów polskiej biochemii do r. 1870 zebrał dr E. Ostachowski.

W zakresie historii chemii fizycznej w Polsce do 1950 r. wykonano pracę *Szkic historyczny polskich badaczy nad zjawiskami promieniotwórczymi* (mgr J. Stroński).

W ramach prac nad historią technologii chemicznej w Polsce opracowano materiały dotyczące najstarszej warzelni w Polsce (doc. K. Sarnecki).

Przygotowano do druku i opracowano zebrane materiały dotyczące *Historii chemii w Polsce do r. 1800;* ukończono pierwsze rozdziały monografii o *Michale Sędziwoju* oraz przeanalizowano polski traktat Sędziwoja z 1585 r. będący jednym z najstarszych dzieł alchemiczno-chemicznych pisanych po polsku (prof. W. Hubicki).

W roku sprawozdawczym odbyły się 3 posiedzenia Zespołu historii chemii, na których zostały wygłoszone referaty: *Karol Christian Langsdorf i jego podręcznik Institutiones Technologicae* (doc. K. Sarnecki), *Polski traktat Michała Sędziwoja* (prof. W. Hubicki), *Pierwsze polskie badania nad zjawiskami promieniotwórczości* (mgr I. Stroński).

W Zespole historii geologii pod kierownictwem prof. A. Gawła opracowano biografię L. Zejsznera i analizę jego spuścizny rękopiśmiennej i pamiętnikarskiej (mgr St. Czarniecki). W toku opracowania znajduje się *Ocena działalności Zejsznera na polu geologii i jego wkładu do nauki polskiej.* W roku sprawozdawczym kontynuowano również prace nad twórczością Hacquetta, ze szczególnym uwzględnieniem jego działalności naukowej w Polsce (doc. K. Maślankiewicz). W ramach Zespołu kontynuowano również pracę nad *Historią geologii w Polsce w dobie Oświecenia* (prof. A. Gaweł).

W Zespole historii geografii (pod kierownictwem prof. B. Olszewicza) opracowywano *Dzieje geografii ekonomicznej w Polsce w XVI i XVII w.* (doc. M. Fleszar). W trakcie pracy nad tym tematem autor rozszerzył jej zasięg na dalszy okres, tj. wiek XVIII, XIX i początki XX. W ramach prac nad zagadnieniem wpływu Karola Rittera na geografię w Polsce (dr J. Babicz) ukończono rozprawę *o założeniach metodologicznych w geografii Rittera.* Recepcja tych założeń w geografii polskiej została ukazana częściowo w pracy *Metodologiczne założenia geografii Wincentego Pola i wpływ Rittera na ich ukształtowanie.* Nad zagadnieniem *Aleksander Humboldt a Polska* pracował prof. B. Olszewicz.

Badania nad historią geodezji w Polsce prowadzone w Zespole pod kierownictwem zast. prof. M. Milewskiego objęły w roku 1959 osiem tematów, z których 5 ukończono, a 3 będą kontynuowane.

1. W ramach prac nad *Historią triangulacji w Polsce* (zespół pod kierunkiem mgr inż. A. Kryńskiego) znaleziono w zbiorach Obserwatorium Astronomicznego w Krakowie niezwykle cenne materiały dotyczące triangulacji na terenie byłego zaboru austriackiego.

2. *Historia rozwoju pomiarów i map miasta Warszawy* (mgr inż. J. Rogowski). W roku 1959 przeprowadzono inwentaryzację znajdujących się w kraju materiałów kartograficznych Warszawy od czasów najdawniejszych do czasu podjęcia pomiarów miasta przez Lindleya. Zebrano również informacje dotyczące map Warszawy znajdujących się za granicą.

3. *Technika rozgraniczeń w XVIII wieku na podstawie ksiąg podkomorskich poznańskich* (mgr inż. J. Gołaski). Wyniki badań rzucają światło na wzrost udziału geometrów w procesach granicznych w XVIII w., jak również na upowszechnienie map przy tego typu pracach przebudowy ówczesnego ustroju rolnego.

4. *Pomiary regulacyjne w Wielkopolsce w XIX w.* (mgr K. Górska-Gołaska). W wyniku analizy źródeł normatywnych i dostępnego materiału kartograficznego dokonano próby oceny, o ile technika sporządzania planów regulacyjnych odpowiada obowiązującym ówcześnie przepisom. Obok zagadnień ściśle technicznych uwzględniono również takie zagadnienia jak zakres treści planów i ich adekwatność w stosunku do krajobrazu.

5. *Regulacje rolne w Polsce w epoce Oświecenia na tle zasobu kartograficznego AGAD* (mgr inż. St. J. Tymowski). W wyniku kwerendy odnaleziono niezwykle interesującą mapę wydaną w roku 1788 przez Antoniego Bojanowicza. Znalezienie jej stało się też podstawą do gruntownego przebadania zasobów kartograficznych AGAD z wieku XVIII odnośnie zagadnienia regulacji rolnej Polski przedrozbiorowej.

6. *Dawne plany kopalni wielickiej i bocheńskiej* (prof. M. Odlanicki i zast. prof. M. Milewski). Przystąpiono do szczegółowych badań nad zbiorem map kopalni wielickiej opracowanych w pierwszej połowie XVIII w. przez Gottfryda Borlacha, późniejszego administratora kopalni.

7. *Działalność poszczególnych geometrów w zakresie pomiarów miast Królestwa Polskiego (1815—1830)* (zast. prof. W. Trzebiński). Dokonano zestawienia nazwisk geometrów pracujących przy pomiarach miast w Królestwie i w oparciu o materiały archiwalne przeprowadzono wnikliwą analizę ich działalności, świadczącą o bardzo nierównym poziomie wykonywanych ówcześnie prac geodezyjnych. Praca ta jest fragmentem projektowanej monografii o pomiarach miast i planach Królestwa Polskiego.

8. *Ocena geodezyjna i kartograficzna miast z okresu Królestwa Polskiego (1815—1830)* (mgr inż. A. Kryński). Przebadano i wyciągnięto szczegółowe wnioski odnośnie ówczesnej techniki pomiarowej i kreślarskiej w oparciu o 20 planów. Uzyskano ciekawy materiał, który również włączony zostanie do przygotowywanej monografii o pomiarach miast i planach Królestwa Polskiego.

W roku 1959 odbyły się cztery zebrania Zespołu historii geodezji, na których dyskutowano zarówno nad tematami będącymi w opracowaniu, jak również zapoznano się z pracami prowadzonymi poza Zespołem.

Prace Działu historii techniki i nauk technicznych pod kierownictwem prof. E. Olszewskiego prowadzone były w 1959 r. podobnie jak w latach ubiegłych przez zespoły badawcze, zajmujące się poszczególnymi problemami z zakresu historii techniki i nauk technicznych.

Zespół historii polskiej techniki hutniczej i odlewniczej, pod kierownictwem doc. M. Radwana, tak jak i w latach poprzednich przejawiał naj-

żywszą działalność badawczą. Prace Zespołu obejmowały badania terenowe i laboratoryjne oraz badania źródeł pisanych. Dominowały badania starożytnej techniki metalurgicznej i przetwórstwa żelaznego w Polsce. Badania te prawdopodobnie będą jeszcze przeważały w latach następnych ze względu na to, że odtworzenie starożytnych procesów technologicznych z tego okresu pozwala na wyjaśnienie istoty techniki średniowiecznej. Znajomość starożytnej technologii pozwoli też na wyciągnięcie wniosków odnośnie stosunków gospodarczych i społecznych okresu rzymskiego na naszych ziemiach.

Badania terenowe techniki dymarkowej prowadził mgr K. Bielenin z Muzeum Archeologicznego w Krakowie przy współudziale doc. M. Radwana. Nawiązano też współpracę z drem K. Pleinerem z Instytutu Archeologii Czechosłowackiej Akademii Nauk. Przebadano wiele stanowisk i dokonano objazdu północnego obszaru występowania żużla starożytnego. Wynikiem objazdu było przesunięcie granicy występowania technologii świętokrzyskiej znacznie dalej na północ, niż to rysowało się poprzednio. Ciekawego i ważnego materiału dotyczącego tzw. „metalu świętokrzyskiego" dało odsłonięcie piecowiska w Jeleniowie. Przebadane materiały dały świetny przegląd redukcji rud w warunkach kotlinek typu świętokrzyskiego. Rewelację stanowią odmiany metalu odnalezionego w okruchach; od struktury wybitnie nawęglonej w postaci surówki szarej i surówki białej aż do struktury czysto ferrytycznej (żelazo miękkie). Wytłumaczeniem tego zjawiska jest wysoce niejednorodna temperatura przebiegu redukcji. Potwierdzenie tego faktu znajduje się w pomiarach temperatur przeprowadzonych przez doc. M. Radwana w próbnych kotlinkach. Na podstawie przebadania materiałów żelaznych odnoszących się do okresu halsztackiego i okresu wpływów rzymskich oraz przeprowadzenia badań porównawczych postawiono roboczą tezę o rozpowszechnieniu „metalu świętokrzyskiego" na obszarze ziem polskich (mgr inż. J. Piaskowski). Badania te otwierają nowe zagadnienia odnośnie wzajemnych stosunków ówczesnych plemion.

W badaniach nad średniowieczną techniką metalurgii żelaza w Polsce (tzw. proces dymarkowy w dymarkach niskich) ograniczono się do zbadania kilku stanowisk występowania śladów tej techniki oraz w dalszym ciągu prowadzono rejestrację średniowiecznych dymarek.

W zakresie badań nad nowożytną techniką metalurgiczną przeprowadzono kwerendę źródłową do dziejów samsonowskiego zespołu hutniczego XVII—XIX wieku, sporządzono fotokopie dokumentów archiwalnych i przeprowadzono badania terenowe wzdłuż biegu rzeki Bobrzy (mgr S. Miczulski).

Oddzielną pozycją jest inicjatywa Akademii Górniczo-Hutniczej wydania drukiem pierwszego w Polsce podręcznika metalurgii napisanego zapewne przez J. Jaśkiewicza, profesora Akademii Krakowskiej w końcu XVIII wieku, na podstawie odnalezionego odpisu tej pracy. Studia nad autorstwem podręcznika prowadziła dr H. Madurowicz.

Ponadto podjęto opracowanie sposobu przeliczeń miar stosowanych w górnictwie i hutnictwie polskim na przestrzeni XVI—XIX wieku.

W wyniku badań przeprowadzonych przez Zespół w roku sprawozdawczym opublikowano 30 prac z zakresu dziejów metalurgii i metaloznawstwa żelaznego.

Zespół historii górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego nie rozpoczął w roku sprawozdawczym planowanych badań na terenie kopalni „Kunszty" pod Halą Pyszną w Dolinie Kościeliskiej, gdyż nie udało się uzyskać niezbędnej przy tych badaniach pomocy zawodowych górników. Na tym terenie prace ograniczyły się więc jedynie do pomierzenia i nakreślenia na mapie widocznych jeszcze śladów urządzeń wodnych, dróg, szybów i sztolni kopalni (S. Zwoliński).

Przeprowadzono wizję szczątkowych urządzeń hutniczych w Dolinie Starejroboty, które być może służyły do wytopu rudy miedziano-srebrnej. Dokonano też poszukiwań śladów robót górniczych: w Dolinie Filipce (Złoty Potok), w rejonie Doliny Suchej Wody, w okolicy Jaszczurówki, w Dolinie Kasprowej, w żlebie między Giewontem a Suchym Wierchem, w Dolinie Lejowej, w Tylkowych Kominach, w rejonie Doliny Chochołowskiej, i w Dolinach: Długiej, Krytej i Trabkowej. W większości wypadków udało się stwierdzić na miejscu ślady robót, a nawet natrafić na dobrze zachowane sztolnie. Dane z tych poszukiwań posłużyły do wykonania prowizorycznej mapy, obrazującej rozmieszczenie na terenie Tatr Polskich zachowanych jeszcze śladów kopalń, szurfów, urządzeń wodnych oraz zabudowań hutniczych i górniczych. Mapa ta wywołała duże zainteresowanie geologów z uwagi na wnioski, które można wyciągnąć z rozmieszczenia miejsc eksploatacji rud dla budowy tektonicznej Tatr. Ponadto prowadzono w dalszym ciągu prace nad uporządkowaniem i opracowaniem materiałów dotyczących górnictwa i hutnictwa tatrzańskiego, znajdujących się w Archiwum Tatrzańskiego Parku Narodowego (S. Zwoliński).

Zespół historii górnictwa solnego prowadził prace badawcze dotyczące zaplanowanych tematów, w szczególności doc. A. Keckowa dokonała opracowania *Instrukcji dla Żup podkrakowskich od XVI—XVIII wieku.* Oprócz tego kierownik Zespołu (doc. K. Maślankiewicz) rozpoczął studia nad historią eksploatacji złota na Dolnym Śląsku ze szczególnym uwzględnieniem okolic Złotoryi.

Zespół historii polskiej techniki naftowej zebrał pewną ilość materiałów dotyczących rozwoju polskiej techniki wiertniczej i wykorzystał je w wykonanej na zlecenie Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN pracy *Zarys dziejów górnictwa naftowego w Polsce* (prof. J. Cząstka).

Opracowano również część biografii Ignacego Łukasiewicza (dr J. Pilecki) na podstawie materiałów zebranych w ubiegłych latach, oraz wstępną biografię naukową W. Wolskiego (A. Plutyński).

Zespół historii transportu drogowego w Polsce zakończył w roku 1959 wstępne gromadzenie materiałów do *Historii techniki motoryzacyjnej w Polsce w okresie międzywojennym* przystępując do opracowania zbiorczego.

Z prac planowanych przez Zespół historii polskiej techniki filmowej dwa tematy zostały ukończone. Jest to rozprawa doktorska B. Wajdowicza *Polskie osiągnięcia techniczne w dziedzinie zapisu i odtwarzania dźwięku* oraz monografia poświęcona Szczepanikowi, opracowana przez doc. J. Jewsiewickiego.

Z problemu historii konstrukcji inżynierskiej zostały opracowane dwa tematy z historii mostownictwa: W. Sternera *O starosłowiańskim moście sprzed 1200 lat* oraz J. Bajkiewicza *Historia budowy mostu im. ks. J. Poniatowskiego w latach 1904—1912.* Prace syntetyczne nad historią mostownictwa

polskiego podjęło Stowarzyszenie Naukowo-techniczne Inżynierów i Techników Komunikacji.

Poza tym opracowano do druku materiały dotyczące I Zjazdu Techników Polskich w 1882 r. (mgr inż. S. Kalabiński), ukończono opracowanie materiałowe dotyczące polskich wychowanków i profesorów Instytutu Inżynierów Komunikacji w Petersburgu (mgr inż. J. Jankowski) oraz zbierano materiały dotyczące historii Politechniki Kijowskiej (mgr inż. S. Grzymałowski). Ponadto ukończono pracę pt. *Balony polskie w XVIII w.* (dr I. Stasiewicz i mgr B. Orłowski) oraz *Legenda i prawda o pseudokopernikowskich wodociągach* (mgr B. Orłowski).

Z prac edytorskich przygotowywano do druku *Praxis ręczna o działach* dell Aqua, rękopiśmienne dzieło z XVII wieku (mgr T. Nowak).

Kierownik Działu — prof. E. Olszewski — opracował wspólnie z prof. J. Mutermilchem biografię naukową Feliksa Jasińskiego, przeznaczoną do wydania polskiego wyboru jego dzieła a wspólnie z mgrem inż. S. Furmanem — przegląd osiągnięć roku 1958 z punktu widzenia historii techniki dla wydawnictwa „Świat w przekroju, 1959 r.".

*

W ciągu roku sprawozdawczego tytuł docenta uzyskał pracownik Zakładu dr St. Szpilczyński (za całokształt dotychczasowej pracy naukowej w zakresie historii medycyny) a tytuły doktorów otrzymali mgr I. Stasiewiczówna za pracę pt. *Z problemów nauki polskiego Oświecenia* i mgr J. Babicz za pracę pt. *Poglądy antropogeograficzne Fryderyka Ratzla.*

*

W roku 1959 ukazały się 4 numery „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki" oraz 4 zeszyty „Studiów i materiałów z dziejów nauki polskiej". Zeszyt 3 serii A — historia nauk społecznych obejmuje następujące prace: W. Voisé *Studia włoskie polskich pisarzy politycznych epoki Renesansu*, J. Czerniatowicz *Początki grecystyki i walka o język grecki w Polsce doby Odrodzenia*, L. Pauli *Jan Cerasinus Kirstein, reprezentant myśli prawniczej polskiego Renesansu*, P. Rybicki *Z dziejów polskiego arystotelizmu: De politica hominum societate Arona Aleksandra Olizarowskiego*, J. Michalski *Słownik języka polskiego Samuela Lindego w opinii współczesnych*, J. Skarbek *Pojęcia wstępne fizyki Antoniego Wiśniewskiego*. Zeszyt 2 serii B — historia nauk biologicznych zawiera artykuły: M. Wachowski *Szkoła Żabikowska — Studium z zakresu historii nauki i nauczania rolniczego w Poznańskiem*, W. Schramm *Roczniki Nauk Rolniczych. Powstawanie i dzieje rozwoju w latach 1903—1948 (Cz. I)*, Z. Kosiek *Zarys dziejów polskiej bibliografii rolniczej*, M. Furmanowa, Z. Michalska, A. Parczewski, I. Zarębska *Lecznictwo renesansowe w Polsce na podstawie „Herbarza" Marcina z Urzędowa*. Zeszyt 2 serii C, historia nauk matematycznych, fizykochemicznych i geologiczno-geograficznych obejmuje następujące rozprawy: A. Birkenmajer *Roboczy konspekt zespołowej Historii Astronomii w Polsce*, W. Dziewulski *Historia Obserwatorium Astronomicznego Uniwersytetu St. Batorego w Wilnie (1919—1939)*, E. Rybka *Krótki rys dziejów astronomii we Lwowie*, M. Kamieński *Zarys dziejów Obserwatorium*

Warszawskiego (1815—1945), F. Kępiński *Zakład i Obserwatorium Astronomiczne Politechniki Warszawskiej (1925—1955)*; a zeszyt 3 tejże serii — prace: H. Madurowicz *Działalność naukowa Jana Jaśkiewicza*, M. Sarnecka-Keller *Pierwsze polskie podręczniki chemiczne*, K. Adwentowski, A. Pasternak, Z. Wojtaszek *Karol Olszewski jako uczony i nauczyciel*.

W serii „Monografie z dziejów nauki i techniki" ukazały się następujące tomy: J. Dihm *Sprawa konstytucji ekonomicznej z 1791 r.*, M. Chamcówna *Uniwersytet Jagielloński w dobie Komisji Edukacji Narodowej. Szkoła Główna Koronna w latach 1786—1795*, Z. Ameisenowa *Globus Marcina Bylicy z Olkusza i mapy nieba na Wschodzie i Zachodzie* (wydano również w języku angielskim).

W wydawnictwie „Źródła i materiały z dziejów nauki i techniki" ukazało się dzieło St. Solskiego *Architekt Polski* ze wstępem J. Burszty i C. Łuczaka.

Zakład Historii Nauki i Techniki PAN wspólnie z Instytutem Gospodarstwa Społecznego w Warszawie zorganizował w dniach 16—17 października 1959 r. Sesję naukową dla uczczenia 100 rocznicy urodzin Ludwika Krzywickiego [2].

W zakresie kontaktów zagranicznych Komitetu i Zakładu Historii Nauki i Techniki skoncentrowano w r. 1959 wysiłki przede wszystkim na przygotowaniu, a następnie na udziale delegacji polskiej w IX Międzynarodowym Kongresie Historyków Nauki, który odbył się w dniach 1—7 września 1959 r. w Barcelonie [3]. Na Kongres przygotowano sprawozdanie w języku francuskim o dotychczasowych pracach w zakresie historii nauki w Polsce *Travaux d'histoire des sciences et des techniques en Pologne (1952—1959)*. Dowodem uznania wkładu uczonych polskich w zakresie historii nauki był w czasie Kongresu wybór prof. A. Birkenmajera na wiceprezesa Międzynarodowej Akademii Historii Nauki, która swe doroczne obrady odbywała również w Barcelonie.

Wyciągając wnioski z przebiegu dotychczasowych międzynarodowych Kongresów Historii Nauki, Komitet Historii Nauki wysunął pod adresem władz Unii kilka postulatów natury merytorycznej i organizacyjnej, idących w kierunku skoncentrowania obrad przyszłego kongresu, który ma odbyć się w 1962 r. w Ithace (Stany Zjednoczone) wokół ogólnej metodologicznej problematyki historii nauki. Wysunięto takie np. zagadnienia jak idea i przedmiot historii nauki, historia nauki a problem jedności i różnorodności myślenia naukowego, klasyfikacja nauk z punktu widzenia historii nauki, zagadnienie periodyzacji historii nauki i techniki, społeczny charakter rozwoju nauki oraz wpływ nauki i techniki na życie społeczne, organizacja historii nauki (towarzystwa naukowe, wyższe uczelnie), problem nauczania historii nauki. W związku z tym Komitet nasz chciałby w roku 1961 zorganizować specjalne sympozjum z udziałem gości zagranicznych poświęcone powyższym problemom, którego wyniki obrad zostałyby przedstawione na X Międzynarodowym Kongresie.

---

[2] Szczegółowe sprawozdanie z tej sesji ukazało się w Kwartalniku Historii Nauki i Techniki, nr 1/1960.

[3] Por. szczegółowe sprawozdanie w nrze 1/1960 „Kwartalnika".

W związku z podjętą w 1958 r. z inicjatywy UNESCO uchwałą Sekcji Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki opracowania światowego inwentarza zabytkowych instrumentów naukowych Zakład Historii Nauki i Techniki przystąpił do opracowania inwentarza polskiego. Odpowiednie instrukcje i karty rozesłano do około 100 instytucji naukowych i muzeów.

Poza tym w czaspiśmie Unii „Archives Internationales d'Histoire des Sciences" drukowane są artykuły i sprawozdania oraz recenzje z prac polskich z zakresu historii nauki.

Oprócz udziału w pracach Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki utrzymywano również bezpośrednie kontakty z historykami nauki różnych krajów. W szczególności delegacja polska wzięła udział w Konferencji Historyków Przyrodoznawstwa i Techniki w Moskwie zorganizowanej przez Instytut Historii Przyrodoznawstwa i Techniki w Akademii Nauk ZSRR i Radzieckie Zjednoczenie Historyków Przyrodoznawstwa i Techniki [4].

Rozszerza się współpraca w dziedzinie historii nauki z krajami demokracji ludowej. Obok wspomnianej już współpracy z uczonymi czechosłowackimi podjęto wstępne rozmowy dla ustalenia współpracy badawczej z Niemiecką Akademią Nauk w zakresie prac nad naukowymi kontaktami polsko-niemieckimi w okresie Oświecenia. Członkowie Komitetu Historii Nauki prof. A. Birkenmajer i prof. B. Olszewicz wzięli udział w uroczystościach poświęconych 100-nej rocznicy śmierci Aleksandra Humboldta, które odbyły się w maju 1959 r. w NRD.

Na stypendiach zagranicznych w 1959 r. przebywali: prof. H. Barycz w Szwajcarii, doc. W. Voisé we Francji i dr A. Gella w Stanach Zjednoczonych. W listopadzie 1959 r. wyjechał do Francji na półroczne wykłady z zakresu historii kultury polskiej w okresie Oświecenia Kierownik Zakładu prof. B. Suchodolski.

Gościem Zakładu był w czasie pobytu w Polsce R. S. Woodbury, profesor historii techniki w Massachussetts Institute of Technology [5].

Wymiana wydawnictw Komitetu nadal się rozszerza. Dotyczy to w szczególności „Kwartalnika" i „Studiów". W roku sprawozdawczym wydawnictwa te wysyłano do 30 krajów do ok. 100 placówek i osób. W ramach wymiany artykułów w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki" ukazały się następujące prace: E. Rosen (Stany Zjednoczone) *Czy Leovitz był przeciwnikiem Kopernika?* I. L. Znaczko-Jaworski (ZSRR): recenzja z książki J. M. Czerniaka *Oczerki po istorii Kurpicznogo proizwodstwa w Rossii,* R. F. Erickson (Stany Zjednoczone): *Francuska wyprawa geodezyjna z r. 1735,* E. Pop (Rumunia): *Proces przenikania darwinizmu do Rumunii,* Li Jań (Chiny): *Badania nad historią nauki i techniki w Chinach,* G. Harig (NRD): *Historia nauki, techniki i medycyny w NRD.*

W 1959 roku odbyły się dwa plenarne posiedzenia Komitetu Historii Nauki. Pierwsze, które odbyło się 15 kwietnia 1959 r., poświęcone było dyskusji nad dwoma referatami przygotowanymi na IX Międzynarodowy Kongres Historyków w Barcelonie: *Historia nauki a problem jedności i wielorakości myślenia*

[4] Szczegółowe sprawozdanie ukazało się w nrze 4/1959 „Kwartalnika".
[5] Por. Sprawozdanie w nrze 1/1960 „Kwartalnika".

naukowego prof. B. Suchodolskiego, *O stanowisku socjologicznym w ogólnej historii nauki* prof. P. Rybickiego [6].

Drugie posiedzenie z dnia 15 października 1959 r. poświęcone było dyskusji nad wstępnym projektem planów: perspektywicznego oraz 5-letniego planu badań [7].

W związku z wyjazdem prof. B. Suchodolskiego na półroczny pobyt do Francji funkcję Przewodniczącego Komitetu Historii Nauki objął zastępczo prof. B. Skarżyński, a Kierownika Zakładu Historii Nauki i Techniki prof. E. Olszewski.

Zofia Skubała

[6] Referat prof. B. Suchodolskiego i sprawozdanie z dyskusji zamieszczono w nrze 1/1960 „Kwartalnika".

[7] Por. sprawozdanie w niniejszym numerze „Kwartalnika".